Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2010, sen. zn. 29 NSČR 27/2010, ECLI:CZ:NS:2010:29.NSCR.27.2010.1

Číslo: 64/2011

Právní věta:

V insolvenčním řízení, v němž byl dlužníkův úpadek řešen konkursem a ve kterém nebyl zpeněžen žádný majetek náležející do majetkové podstaty dlužníka, nelze odměnu insolvenčního správce určit podle § 1 vyhlášky č. 313/2007 Sb. a je namístě postupovat podle § 5 této vyhlášky.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.09.2010

Spisová značka: 29 NSCR 27/2010

Číslo rozhodnutí: 64

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Insolvence

Předpisy: § 1 předpisu č. 313/2007Sb.
§ 38 IZ
§ 5 předpisu č. 313/2007Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Usnesením ze dne 18. 3. 2010 zrušil M ě s t s k ý s o u d v Praze (dále též jen „insolvenční soud“) konkurs na majetek dlužníka s tím, že pro uspokojení věřitelů je majetek dlužníka zcela nepostačující (bod I. výroku). Dále určil insolvenčnímu správci na vrub majetkové podstaty odměnu ve výši 30 000 Kč a hotové výdaje ve výši 643,20 Kč (bod II. výroku) a uložil mu, aby do 10 dnů písemně oznámil soudu, zda uzavřel účetní knihy, sestavil účetní závěrku, předal dlužníkovi potřebné účetní záznamy a zajistil evidenční a archivační činnosti a další činnosti související se zrušením konkursu (bod III. výroku).

Zrušení konkursu odůvodnil insolvenční soud poukazem na ustanovení § 308 odst. 1 písm. d) zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona). K odměně insolvenčního správce pak – cituje ustanovení § 38 insolvenčního zákona a odkazuje na ustanovení § 5 a § 8 vyhlášky č. 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů (dále též jen „vyhláška“) – určil částkou 30 000 Kč, zahrnující 25 000 Kč jako odměnu a 5000 Kč jako dvacetiprocentní daň z přidané hodnoty.

Při určení odměny vyšel insolvenční soud z toho, že „majetek nebyl zpeněžen“, a že insolvenční správce přezkoumal čtyři přihlášky pohledávek, přičemž přihlédl k délce insolvenčního řízení; potud insolvenční soud odkázal na rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. MSPH 88 INS 5284/2008, 2 VSPH 348/2009 (jde o usnesení ze dne 30. 9. 2009).

K odvolání insolvenčního správce V r c h n í s o u d v Praze usnesením ze dne 11. 5. 2010 potvrdil usnesení insolvenčního soudu v napadeném bodě II. výroku.

Odvolací soud – odkazuje na ustanovení § 38 odst. 1 a 5 insolvenčního zákona a na ustanovení § 1 až § 5 vyhlášky – uzavřel, že obsah ustanovení § 1 vyhlášky lze vyložit jen v mezích daných ustanovením § 38 odst. 1 věty druhé insolvenčního zákona. Váže-li zákon výši odměny insolvenčního správce v případě řešení úpadku dlužníka konkursem na výtěžek zpeněžení určený k rozdělení mezi věřitele, je podle mínění odvolacího soudu vyloučeno, aby mu odměna určená podle ustanovení § 1 vyhlášky náležela i v případě, že v konkursu žádného výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi věřitele dosaženo nebylo. V takovém případě je třeba aplikovat ustanovení § 5 vyhlášky a odměnu insolvenčního správce určit podle kritérií v něm stanovených.

Ustanovení § 1 odst. 5 vyhlášky je podle odvolacího soudu uplatnitelné jen na případy kdy výše odměny vypočtená z částky určené z výtěžku zpeněžení k rozdělení mezi věřitele nebude dosahovat 45 000 Kč.

Na tomto základě pak odvolací soud – po zjištění, že insolvenční správce v dané věci žádný majetek dlužníka nezpeněžil, přičemž jeho činnost spočívala toliko v tom, že přezkoumal čtyři pohledávky uplatněné věřiteli v insolvenčním řízení a ověřil, že vyjma finanční hotovosti ve výši 32 417 Kč nemá dlužník jiný majetek – dospěl k závěru, že odměna, kterou insolvenční soud určil podle ustanovení § 5 vyhlášky, je přiměřená délce doby, rozsahu a náročnosti činnosti insolvenčním správcem vykonané.

Proti usnesení odvolacího soudu podal insolvenční správce dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu. Dovolatel uvedené ustanovení současně zaměňuje s dovolacím důvodem (obsahově nicméně uplatňuje dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř., jímž lze odvolacímu soudu vytýkat, že jeho rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci) a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí spatřuje dovolatel v rozdílné rozhodovací praxi odvolacích soudů při určení odměny insolvenčního správce, jestliže za trvání konkursu nebyl zpeněžen žádný majetek. Potud poukazuje na usnesení Vrchního soudu v Olomouci č. j. KSBR 31 INS 4670/2008, 2 VSOL 119/2009-B-19 (jde o usnesení ze dne 19. 5. 2009); dovolává se rovněž názoru vysloveného Mgr. Janem Kozákem v Konkursních novinách ze dne 17. 3. 2010.

Dovolatel usuzuje, že ustanovení § 38 odst. 1 insolvenčního zákona upravuje pouze obecný princip stanovení odměny pro případ, kdy je způsobem řešení dlužníkova úpadku konkurs. Konkrétní způsob (určení odměny) je pak v souladu se zmocňovacím ustanovením obsaženým v ustanovení § 38 odst. 5 insolvenčního zákona ponechán na prováděcím předpisu, kterým je vyhláška č. 313/2007 Sb. Tato vyhláška pak řeší odměnu insolvenčního správce při řešení dlužníkova úpadku konkursem komplexně v ustanovení § 1.

Odtud dovolatel dovozuje, že není důvod postupovat podle ustanovení § 5 vyhlášky, jež dopadá pouze na případy neuvedené v § 1 až § 4 vyhlášky. Ustanovení § 1 odst. 3 vyhlášky v prvním řádku tabulky výslovně předpokládá i nulovou výši výtěžku. Vyhláška tak předpokládá i situaci, kdy ke zpeněžení nedojde, a řeší ji tak, že i na tyto případy se vztahuje ustanovení § 1 odst. 5 vyhlášky.

Neurčitost výše odměny stanovené postupem dle ustanovení § 5 vyhlášky by insolvenčnímu správci znemožnila učinit rozhodnutí o nákladech, které může vynaložit na poštovné, telekomunikační poplatky, na opisy a fotokopie, které se podle § 7 odst. 2 vyhlášky hradí jen do výše 5 % odměny insolvenčního správce. Absurdnost této situace by vynikla při stanovení odměny ve výši 10 000 Kč, kdy by na náklady bylo možno použít jen 500 Kč, což při průměrném třístránkovém usnesení o zjištění úpadku spojeném s prohlášením konkursu a jmenování insolvenčního správce představuje na správních poplatcích 90 Kč za konverzi usnesení doručeného insolvenčnímu správci do datové schránky (s doložkou o konverzi má dokument 4 stránky) a 360 Kč za 3 ověřené opisy (povinnost je dána § 44 odst. 2 insolvenčního zákona), takže na poštovné zbude 50 Kč, za které lze maximálně odeslat 1 dopis na dodejku a 1 dopis obyčejný. Podle dovolatele by vůbec nebyl brán zřetel na to, že insolvenční správce musí hradit náklady na svoji kancelář, její vybavení nábytkem a technikou, na připojení k internetu, na vedení účetnictví.

Názor odvolacího soudu – pokračuje dovolatel – rozvíjí myšlenku, že insolvenční správce se ujímá svých povinností bez ohledu na výši odměny a že je srozuměn i s možností, že jeho odměna nepokryje ani jím vynaložené náklady.

Z o d ů v o d n ě n í :

Pro rozhodnutí vydaná v insolvenčním řízení jsou ustanovení občanského soudního řádu o přípustnosti dovolání přiměřeně aplikovatelná dle § 7 odst. 1 insolvenčního zákona.

Proti výroku usnesení, jímž odvolací soud v této věci potvrdil usnesení soudu prvního stupně ve výroku o odměně a hotových výdajích insolvenčního správce, může být dovolání přípustné jen podle ustanovení § 238a odst. 1 písm. a) a odst. 2 o. s. ř., ve spojení s § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 o. s. ř. (jde o usnesení, odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno usnesení soudu prvního stupně, kterým bylo rozhodnuto v insolvenčním řízení „ve věci samé“).

Nejvyšší soud pak shledává dovolání podle označených ustanovení přípustným u vědomí, že napadené rozhodnutí řeší otázku (dovoláním označenou), která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena a která je odvolacími soudy rozhodována rozdílně (srov. výše označené usnesení Vrchního soudu v Olomouci).

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Vzhledem k době vydání napadeného usnesení byl pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodný výklad insolvenčního zákona ve znění účinném do 30. 6. 2010 (tedy naposledy ve znění zákona č. 285/2009 Sb.).

Podle ustanovení § 38 insolvenčního zákona insolvenční správce má právo na odměnu a náhradu hotových výdajů. V případě konkursu se výše odměny určí z výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi věřitele. Je-li insolvenční správce plátcem daně z přidané hodnoty, náleží mu k odměně a k náhradě hotových výdajů částka odpovídající této dani, kterou je insolvenční správce povinen z odměny a z náhrady hotových výdajů odvést podle zvláštního právního předpisu (odstavec 1). Odměna a náhrada hotových výdajů insolvenčního správce se uspokojují z majetkové podstaty, a

pokud k tomu nestačí, ze zálohy na náklady insolvenčního řízení; není-li jejich uspokojení z těchto zdrojů možné, hradí je stát (odstavec 2). Vyúčtování odměny a hotových výdajů provede insolvenční správce v konečné zprávě, a není-li jí, ve zprávě o své činnosti. Insolvenční soud může podle okolností případu po projednání s věřitelským výborem odměnu insolvenčního správce přiměřeně zvýšit nebo snížit. Důvodem ke snížení odměny je zejména skutečnost, že insolvenční správce porušil některou ze svých povinností nebo že nenavrhl provedení částečného rozvrhu, ačkoliv to stav zpeněžení majetkové podstaty umožňoval (odstavec 3). Způsob určení odměny a některých hotových výdajů insolvenčního správce, jejich nejvyšší přípustnou výši a podmínky a rozsah hrazení odměny a hotových výdajů státem stanoví prováděcí právní předpis (odstavec 5).

Podle ustanovení § 1 vyhlášky platí, že pokud je způsobem řešení dlužníkova úpadku konkurs, činí odměnu insolvenčního správce součet odměny určené z výtěžku zpeněžení připadajícího na zajištěného věřitele a odměny určené z výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi nezajištěné věřitele (odstavec 1). Odměna insolvenčního správce určená z výtěžku zpeněžení připadajícího na zajištěného věřitele činí 2 % z částky určené k vydání zajištěnému věřiteli (odstavec 2). Odměna určená z výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi nezajištěné věřitele činí při výtěžku od 0 do 10 mil. Kč 15 %, od 10 mil. do 50 mil. Kč 1 500 000 Kč + 10 % z částky přesahující 10 mil. Kč, od 50 mil. do 100 mil. Kč 5 500 000 Kč + 5 % z částky přesahující 50 mil. Kč, od 100 mil. do 250 mil. Kč 8 000 000 Kč + 1 % z částky přesahující 100 mil. Kč, od 250 mil. Kč 9 500 000 Kč + 0,5 % z částky přesahující 250 mil. Kč (odstavec 3). Pro účely této vyhlášky se výtěžkem zpeněžení určeným k rozdělení mezi nezajištěné věřitele rozumí výtěžek zpeněžení určený k rozdělení mezi nezajištěné věřitele zahrnuté do rozvrhu a výtěžek zpeněžení určený k uspokojení pohledávek nezajištěných věřitelů postavených na roveň pohledávkám za podstatou (odstavec 4). Pokud je způsobem řešení dlužníkova úpadku konkurs, činí odměna insolvenčního správce nejméně 45 000 Kč (odstavec 5).

Ustanovení § 5 vyhlášky pak určuje, že nelze-li odměnu určit postupem podle § 1 až 4, rozhodne o výši odměny insolvenční soud s přihlédnutím zejména k délce doby, rozsahu a náročnosti vykonávané činnosti insolvenčního správce.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze na straně jedné a rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci na straně druhé (argumentačně založené na závěrech uplatněných dovolatelem) vystihují dva různé přístupy k určení odměny insolvenčního správce, jde-li o případ, kdy způsobem řešení dlužníkova úpadku je konkurs a kdy současně nebyl zpeněžen žádný majetek náležející do dlužníkovy majetkové podstaty.

Nejvyšší soud v první řadě uvádí, že vyhláška č. 313/2007 Sb. je v intencích § 38 odst. 5 insolvenčního zákona oním zvláštním předpisem, podle kterého se odměna insolvenčního správce stanoví, a to i na základě zmocnění obsaženého v § 431 písm. b) insolvenčního zákona.

Již na tomto místě pak Nejvyšší soud podotýká, že jako východiska, na nichž spočívá i jeho rozhodovací činnost, přejímá závěry formulované k výkladu právních norem Ústavním soudem již ve stanovisku jeho pléna ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st.-1/96, uveřejněném ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazku 9, ročníku 1997, části I., pod pořadovým číslem 9. Tam Ústavní soud vysvětlil, že vázanost soudu zákonem neznamená bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona. V případě konfliktu mezi doslovným zněním zákona a jeho smyslem a účelem je důležité stanovit podmínky priority výkladu e ratione legis před výkladem jazykovým, podmínky, jež by měly představovat bariéru možné libovůle při aplikaci práva. Tamtéž Ústavní soud dodal, že smysl a účel zákona lze dovodit především z autentických dokumentů vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce, mezi něž patří důvodová zpráva k návrhu zákona (uvědomuje si skutečnost, že ze souhlasu zákonodárce s osnovou návrhu lze pouze presumovat i jeho souhlas s jejími důvody) a dále z argumentace přednesené v rozpravě při přijímání návrhu zákona. Smysl a účel zákona lze dále dovodit z pramenů práva. Při aplikaci

právního ustanovení je nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoliv pochybnost, lze upřednostnit výklad e ratione legis před výkladem jazykovým.

Ustanovení § 38 odst. 1 až 3 a 5 insolvenčního zákona se v podobě citované výše nachází v insolvenčním zákoně již od doby, kdy byl tento zákon přijat, tedy od 30. 3. 2006 (pouze nynější odstavec 5 se s účinností od 1. 1. 2008 – po doplnění § 38 o nový odstavec 4 – posunul ve struktuře uvedeného ustanovení /původně šlo o odstavec 4/). Vládní návrh insolvenčního zákona projednávala Poslanecká Sněmovna ve svém 4. volebním období 2002 – 2006 jako tisk č. 1120, přičemž odpověď na otázku otevřenou podaným dovoláním naznačuje již důvodová zpráva k vládnímu návrhu insolvenčního zákona. Podle této důvodové zprávy úprava odměňování správců, vtělená do textu § 38, výslovně ohlašuje, že při řešení dlužníkova úpadku konkursem bude výše odměny závislá na výtěžku zpeněžení určeném k rozdělení věřitelům.

S odvolacím soudem lze v této věci souhlasit v tom, že příslušná ustanovení vyhlášky je možné vyložit jen v mezích určených zákonnou úpravou.

Z dikce § 38 odst. 1, věty druhé, insolvenčního zákona se ve spojení s ustanovením § 1 odst. 4 vyhlášky podává jednoznačný posun v určování odměny při řešení dlužníkova úpadku konkursem potud, že odměna má být (je) určována z výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi věřitele, tedy z částky, kterou mají (zjednodušeně řečeno) věřitelé skutečně obdržet (srov. u zajištěných věřitelů § 1 odst. 2 vyhlášky a u nezajištěných věřitelů § 1 odst. 4 vyhlášky).

V takto ustaveném pojetí zákona a prováděcí vyhlášky k němu se proto může (výjimečně) stát, že proces zpeněžování majetkové podstaty dlužníka vyústí v nulový výtěžek zpeněžení určený k rozdělení mezi věřitele (že náklady spojené se zpeněžením spolu s náklady vynaloženými na udržování a správu posléze zpeněženého majetku spotřebují výtěžek zpeněžení). Právě to je důvodem, pro který vyhláška v § 1 odst. 3 počítá (ve spojení s § 1 odst. 5 vyhlášky) s tím, že insolvenční správce obdrží minimální odměnu za zpeněžování majetkové podstaty (zohledňující typovou náročnost jeho práce), i když výsledek zpeněžení bude nulový a pro tento případ činí odměna insolvenčního správce 45 000 Kč (§ 1 odst. 5 vyhlášky). Přitom nelze pominout, že ve srovnání s dřívější úpravou (podle vyhlášky č. 476/1991 Sb., provádějící zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání) insolvenční správce již nemá právo na odměnu určenou z počtu věřitelů.

Z dikce insolvenčního zákona (jeho § 38 odst. 1, věty druhé) i vyhlášky (jejího § 1) lze ovšem i za použití jazykového výkladu dovodit, že samozřejmým předpokladem pro výpočet odměny insolvenčního správce pro případ, že způsobem řešení dlužníkova úpadku je konkurs, je vlastní proces zpeněžování majetkové podstaty (bez zpeněžení majetkové podstaty nebo její části nelze hovořit ani o výtěžku zpeněžení určeném k rozdělení mezi věřitele).

Jakkoli dikce § 1 odst. 5 vyhlášky sama o sobě nepodmiňuje přiznání minimální výše odměny insolvenčního správce v konkursu (45 000 Kč) zpeněžením (tento výraz není v textu použit), je zjevné, že odstavec 5 navazuje na předchozí odstavce daného paragrafu a doplňuje úpravu obsaženou v ustanoveních § 1 odst. 2 a 3 vyhlášky, jež se zpeněžováním počítají.

Jiný výklad by ostatně odporoval textu § 38 odst. 1, věty druhé, insolvenčního zákona, vyhlášce významově nadřazenému.

Odvolací soud proto nepochybil, jestliže uzavřel, že v situaci, kdy v daném insolvenčním řízení, v němž byl dlužníkův úpadek řešen konkursem, nebyl zpeněžen žádný majetek náležející do majetkové podstaty dlužníka, nelze odměnu insolvenčního správce určit podle § 1 vyhlášky a je namístě

postupovat podle § 5 vyhlášky.

V mezích úpravy obsažené v § 5 vyhlášky a ve spojení s úpravou obsaženou v § 38 odst. 3, větě druhé, insolvenčního zákona pak má insolvenční soud k dispozici dostatečné nástroje, jejichž prostřednictvím se lze vyhnout extrémům popisovaným dovolatelem v dovolání.

Přitom není vyloučeno dokonce ani to, aby odměna určená podle ustanovení § 5 vyhlášky byla v odůvodněných případech vyšší než částka předjímaná ustanovením § 1 odst. 5 vyhlášky jako minimální výše odměny vázaná na zpeněžování majetku majetkové podstaty při řešení dlužníkova úpadku konkursem.

Dovolání tedy co do argumentu, že na výpočet odměny insolvenčního správce nemělo být použito ustanovení § 5 vyhlášky, opodstatněné není. Vzhledem k tomu, že vlastní úvahy soudů nižších stupňů o přiměřenosti odměny, učiněné již v rámci ustanovení § 5 vyhlášky, dovoláním zpochybněny nejsou, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), dovolání zamítl.

[*)] *Proti usnesení Nejvyššího soudu byla podána ústavní stížnost, kterou Ústavní soud odmítl usnesením ze dne 1. 3. 2011, sp. zn. IV. ÚS 3648/10.*